

O REEDITARE A CAZANIEI LUI VARLAAM, IAȘI 1643

Prof. Eva Isac

Prima tipografie românească în Moldova se înființează în timpul domniei lui Vasile Lupu, „Om cult, bun cunoscător al limbii grecești și prieten al celor mai mari cărturari moldoveni al vremii, Grigore Ureche și Varlaam, Domnitorul Vasile Lupu, căruia membrii Frăției din Lwov îi scriu la 29 martie 1642 că este imaginea exactă a „Marelui Justinian, împărat de pioasă amintire” era mistuit de o ambiție fără margini, care-l va pierde, dar căreia cultura românească și istoria Moldovei îi datoresc unul din momentele de glorie”.¹

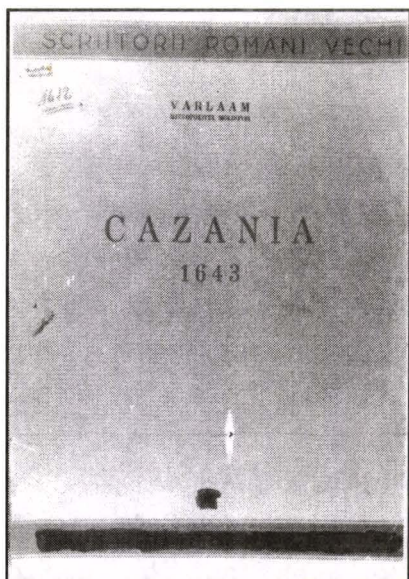
Această tipografie se înființează datorită insistențelor Mitropolitului Varlaam al Moldovei, care avea încă din 1637 gata pentru tipar „Cartea românească de învățătură în duminicele preste an și la praznice împărătești și svinții mari”, cunoscută sub denumirea de „Cazania lui Varlaam”, dar care este tipărită abia în anul 1643, în tipografia de la Iași, instalată în chiliile mănăstirii „Tri Sfetitili”.

Citind predoslovia, vedem că domnitorul Vasile Lupu o oferă ca „dar, milă, pace și spășenie a toată seminția românească, pretutindenea unde se află pravoslavnici într-această limbă”, arătând că face „acest dar limbii românești, carte pre limba românească”, fiind conștient de unitatea de limbă, neam și simțire a tuturor românilor.

„Cartea cea veche pentru toate provinciile românești”, cum o numea Nicolae Iorga, „Cazania lui Varlaam”, a cunoscut o uimitoare

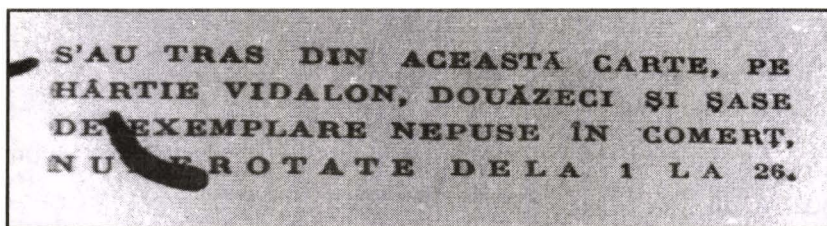
răspândire pe întreg teritoriul românesc, dar din păcate neidentificată până în prezent în nici un exemplar în patrimoniul județului Gorj.

Vorbind despre o reeditare a Cazaniei, nu mă voi referi la ediția lui Florea Mureșan, „Cazania lui Varlaam 1643-1943, Prezentare în imagini”, Cluj, 1944, și nici cea a lui Atanasie Popa „Cazania lui Varlaam”, Iași, 1943, Prezentare grafică, Timișoara, 1944, ci la ediția lui J. Byck, tipărită în colecția „Scriitori români vechi”, la fundația Regală pentru literatură și artă, în anul 1943 (foto 1).

Această cazanie, existentă în fondul de carte a Colegiului național „Tudor Vladimirescu” din Târgu-Jiu, ne-a atras atenția prin tirajul mic în care a fost tipărită, lucru ce se constată de pe prima foaie de titlu verso, unde putem citi: „S-au tras din această carte, pe hârtie vidalon, douăzeci și șase de exemplare nepuse în comerț, numerotate de la 1 la 26”.

Faptul că este tipărită la trei sute de ani de la apariție, într-un tiraj redus și nepuse la vânzare ne duce cu gândul că și atunci au existat oameni de cultură care și-au dat seama de importanța acestei cărți, scoțând cu această ocazie o ediție omagială. Din păcate, nu putem să ne dăm seama ce număr are exemplarul nostru, deoarece ulterior, tot ce era legat de cuvântul rege trebuind să dispară, foaia de titlu a fost acoperită pe alocuri cu tuș negru (foto 2).

Tipărită într-o formă sobră, cartea nu are frontispicii, viniete, scene biblice, chipuri de sfinți, singura ilustrație fiind stema Moldovei reprezentată prin capul de bour încadrat de soare și lună, având deasupra sceptrul încrucișat cu sabia și coroana domnească, sub care sunt scrise stihurile la stemă-un imn de laudă adresat puterii domnești reproduse după cele din 1643 (foto 3).

Tipăritura, cu un număr de 506 pagini, legată în coperti de carton are dimensiunile: 21,5 x 16 x 4 cm, cu oglinda textului de 14 x 9,5 cm, reprezentând în întregime Cazania de la 1643.

Urmează o filă în care este reprodus „Cuvânt împreună către toată seminiția românească”, o închinare adresată poporului român de către domnitorul Vasile Lupu, redactată de Varlaam, mărturisind deschis străduința autorului versiunii românești a Cazaniei de a scrie pe înțelesul

tuturor românilor și de a folosi o limbă cât mai aleasă, de a pogorâ și svînta scriptură tot mai pre înțelesul oamenilor ... pentru ca să înțeleagă hieicine să se învețe”. Adresată cititorului, cea de-a doua prefață arată motivele principale care l-au determinat pe Varlaam să traducă și să publice cartea „limba noastră românească...n-are carte pre limba sa”, bineînțeles, cartea de învățătură bisericească și de aceea „cu nevoie iaste înțelege cartea altii limbi; lipsa dascălilor ș-a învățăturii”, deoarece „cât au fost învățînd mai multă vreme, acumă nici atîta nime nu învață”.

În continuare este respectată ordinea predicilor, praznicilor peste an și a sfinților mari, închinându-se cu stihurile cu caracter religios în care se mulțumește lui Dumnezeu „care după început au dat săvîrșire”.

Tiparul folosit este cel latin, dar sînt înserate și caractere chirilice, iar cînturile evangheliilor sînt în slavonă.

Înainte de cuprins este tipărit colofonul în slavonă cu caractere chirilice, care are același conținut cu cel din exemplarul din 1643. Colegiul Național „Tudor Vladimirescu”, o școală cu tradiție, este înființat în anul 1890, a cărui personal didactic a avut printre alte preocupări și organizarea unei biblioteci bogate care să pună la dispoziția elevilor cărți pentru studiu.

Biblioteca este în prezent un fond tradițional valoros, care a fost îmbogățit de-a lungul anilor cu nenumărate cărți, multe de patrimoniu, între acestea găsindu-și locul și exemplarul descris mai sus, adus printr-o donație de unul din foștii profesori ai liceului.

Note:

1. G. Ivașcu, „Istoria literaturii române”, vol. I, București, 1968, p. 147.